

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าจริยธรรมของประเพณีสงกรานต์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

- 3.1 พื้นที่ที่ศึกษาและกลุ่มเป้าหมาย
- 3.2 ขั้นตอนการศึกษา
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 พื้นที่ที่ศึกษาและกลุ่มเป้าหมาย

1) พื้นที่ที่ศึกษา

- (1) พื้นที่ที่ 1 ได้แก่ ชุมชนวัดหนองขุนชาติ ตำบลหนองสรวง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี
- (2) พื้นที่ที่ 2 ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านเม็กใหญ่ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี
- (3) พื้นที่ที่ 3 ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านบ่อภาค อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก
- (4) พื้นที่ที่ 4 ได้แก่ ชุมชนวิทยาลัยศรีโสภณ ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

2) กลุ่มเป้าหมาย

- (1) ชุมชนวัดหนองขุนชาติ ตำบลหนองสรวง อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี จัดกลุ่มเสวนา จำนวน 10 คน
- (2) ชุมชนหมู่บ้านเม็กใหญ่ อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี จัดกลุ่มเสวนา จำนวน 10 คน
- (3) ชุมชนหมู่บ้านบ่อภาค อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก จัดกลุ่มเสวนา จำนวน 10 คน
- (4) ชุมชนวิทยาลัยศรีโสภณ ตำบลมะม่วงสองต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จัดกลุ่มเสวนา จำนวน 10 คน

3.2 ขั้นตอนการศึกษา

3.2.1 การศึกษาเอกสาร

- (1) การทบทวนเอกสาร (Review Literature) เพื่อรวบรวมแนวคิดและผลงานการศึกษาที่เกี่ยวข้องอันจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างเครื่องมือและกำหนดทิศทางการวิจัย
- (2) สนทนาเบื้องต้นกับที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ร่วมวิจัยเพื่อปรับปรุงเครื่องมือและกรอบการศึกษาให้ชัดเจนเหมาะสมยิ่งขึ้น
- (3) ออกแบบ และวางแผนจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยกำหนดประเด็นสัมภาษณ์ในด้านประวัติการพัฒนาการ กิจกรรม กระบวนการ คติความเชื่อของประเพณี สงกรานต์ และคุณค่าทางจริยธรรมของประเพณีสงกรานต์

3.2.2 การศึกษาภาคสนาม

- (1) ลงพื้นที่ตามกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์
- (2) จัดทำทะเบียนประวัติผู้ให้สัมภาษณ์ โดยจังหวัดกลุ่มประชากร อายุ และอาชีพ
- (3) ดำเนินการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากร
- (4) นำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบความเรียง

3.3 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลจึงเป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้วางแผนในการจัดทำแบบสัมภาษณ์เป็นหมวดหมู่ตามภาคของไทย 4 ภาค โดยวิเคราะห์แบบความเรียงตามเนื้อหาที่ตั้งเป็นคำถาม 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เนื้อหาที่สัมภาษณ์ แบ่งเป็น 5 รายด้าน คือ

รายด้านที่ 1 ประวัติและการพัฒนาการของประเพณีสงกรานต์ มีประเด็นคำถามคือ

- 1.1 ประเพณีสงกรานต์ มีความเป็นมาอย่างไร
- 1.2 ประเพณีสงกรานต์มีกำเนิดมาจากอะไร
- 1.3 ต้นกำเนิดของประเพณีสงกรานต์เกิดขึ้นที่ไหนและเกิดตั้งแต่สมัยใดของชาติไทย
- 1.4 เพราะเหตุใด ประเพณีสงกรานต์ จึงมีอายุกาลนานมาถึงปัจจุบันนี้
- 1.5 ประวัติ/พัฒนาการอื่น ๆ ที่ต้องการเพิ่มเติม

รายด้านที่ 2 กิจกรรม

- 2.1 ที่หมู่บ้านนี้ มีการเล่นอะไรกันบ้าง
- 2.2 ทำไมจึงแสดงผีตาโขนในประเพณีสงกรานต์
- 2.3 ทำไมจึงจัดพิธีสงน้ำพระในประเพณีสงกรานต์
- 2.4 การรดน้ำดำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์เพื่อจุดประสงค์อะไร
- 2.5 เพราะอะไร เราจึงนิยมก่อเจดีย์ทรายในประเพณีสงกรานต์
- 2.6 กิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องการเพิ่มเติม

รายด้านที่ 3 กระบวนการ

- 3.1 ในวันแรก ที่ 13 เมษายน ในประเพณีสงกรานต์ มีการทำอะไรกันบ้าง
- 3.2 ในวันที่สองที่ 14 เมษายน ในประเพณีสงกรานต์ มีการทำอะไรบ้าง ทำไมจึงเรียกว่าวันเนา
- 3.3 ในวันที่ 15 เมษายน ในประเพณีสงกรานต์ มีการทำอะไรกันบ้าง ทำไมจึงเรียกว่าวันเถลิงศก
- 3.4 กระบวนการอื่น ๆ ที่ต้องการเพิ่มเติม

รายด้านที่ 4 คติความเชื่อ

- 4.1 ประเพณีสงกรานต์นี้มีความเชื่อกันในเรื่องใดบ้าง
- 4.2 ปัญหา 3 ราศีที่ว่า ตอนเช้า ราศีอยู่ที่ไหน ตอนบ่ายอยู่ที่ไหน และตอนเย็นอยู่ที่ไหน เราเชื่อในเรื่องนี้ว่าเป็นอย่างไร
- 4.3 คิดว่า ปัญหา 3 ราศีนี้จะให้ประโยชน์อะไรต่อเรา และจะทำให้เรามีอะไรดีขึ้นบ้าง
- 4.4 ท่านคิดว่าอย่างไรที่ว่า เศียรของท้าวมหาพรหม เมื่อตัดแล้ว นำไปทิ้งที่ไหนก็ไม่ได้ แสดงให้เห็นถึงอะไรจะเกิดขึ้นกับชีวิต
- 4.5 เรื่องการปล่อยนกปล่อยปลาในประเพณีสงกรานต์นี้ มีความเชื่อกันมาอย่างไร
- 4.6 ทำไม ทางราชการจึงถือวันสงกรานต์เป็นวันประมงแห่งชาติด้วย และมีการปล่อยพันธุ์ปลาลงน้ำ จะแสดงให้เห็นความเป็นมาเป็นไปอย่างไร
- 4.7 คติความเชื่ออื่น ๆ ที่ต้องการเพิ่มเติม

รายด้านที่ 5 คุณค่าทางจริยธรรม

- 5.1 คิดว่า ประเพณีสงกรานต์ มีคุณค่าและประโยชน์อย่างไรต่อเราบ้าง
- 5.2 มีตัวอย่างอะไรที่แสดงให้เห็นว่า มีคุณธรรมจริยธรรมในประเพณีสงกรานต์
- 5.3 เราจะสามารถสร้างความสมานฉันท์ในชุมชนได้จากคุณค่าทางจริยธรรมที่ปฏิบัติตามประเพณีสงกรานต์ได้อย่างไรบ้าง เพราะอะไร
- 5.4 การก่อเจดีย์หรือขนทรายเข้าวัดก็ดี การนำไม้ค้ำยันต้นไม้ไว้ตามวัดต่าง ๆ ก็ดี จะมีผลให้เกิดบุญกุศลแก่ชีวิตเราอย่างไรบ้าง
- 5.5 เรื่องผีตาโขนที่ออกมาแสดงในประเพณีสงกรานต์นั้น ให้ข้อคิดอะไรแก่เราบ้าง ตรงกับหลักธรรมอะไรของพระพุทธเจ้าบ้าง
- 5.6 คุณค่าทางจริยธรรมอื่น ๆ ที่ต้องการเพิ่มเติม

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

- 1) จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามเนื้อหาประวัติและพัฒนาการ กิจกรรม กระบวนการ คิดความเชื่อ และคุณค่าทางจริยธรรมที่ได้จากประเพณีสงกรานต์
- 2) จัดเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ด้วยการลงพื้นที่ที่จะสัมภาษณ์ใน 4 พื้นที่ คือ จังหวัด จังหวัดอุทัยธานี จังหวัด พิชญโลก จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช
- 3) วิธีเก็บข้อมูลนอกจากสัมภาษณ์กลุ่มประชากรแล้ว ยังมีการเก็บข้อมูลจากการสังเกต และสนทนากับบุคคลทั่วไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ภายหลังลงพื้นที่ได้ข้อมูลแล้วจะนำมาเรียบเรียงหาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประวัติและพัฒนาการ ลักษณะกิจกรรม ประเภทกิจกรรม กระบวนการในแสดงกิจกรรมแต่ละอย่าง รวมถึงคุณค่าทางจริยธรรมที่มีอยู่ในประเพณีสงกรานต์ แล้วเสนอผลการวิจัยแบบความเรียงโดยไม่มีข้อมูลตัวเลขสถิติมาสนับสนุน เป็นแบบการสังเคราะห์ผล